وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی
ژمارە: ٧٠٩٤ لە ٢٠٢٤/١٠/٢٩

پاڵپشت بەماددەی (١٨) لە یاسای ماف و ئیمتیازاتی کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت وکورتە باڵایان لە هەرێمی کوردستان - عێراق ژمارە (٢٢)ی ساڵی ٢٠١١ و ماددەی (١٢) لەیاسای هەموارکراوی یاسای ناوبراو ژمارە (٨)ی ساڵی ٢٠٢١ ، ئەم ڕێنماییەمان دەرکرد:

ڕێنمایی ژمارە (١١)ی ساڵی ٢٠٢٤
مۆڵەتی خۆتەرخانکەر لە هەرێمی کوردستان - عێراق

ماددە (١): ئەوانەی سوودمەند دەبن لەم ڕێنماییە:

یەکەم: (کەمئەندام + خاوەن پێداویستی تایبەت) هەرکەسێك دووچاری پەککەوتەییەکی ماوە درێژ بێت، جا چ جەستەیی بێت یان ئەقڵی یان هزری یان هەستی، بەشێوەیەکی تەواو بێت یان بەشەکی، بەجۆرێك ببێتە بەربەستێك لەبەردەم بەشداریکردنی لەکۆمەڵگەدا بەشێوەیەکی سروشتی هاوشێوەی کەسانی دیکە.

دووەم: (خۆتەرخانکەر) هەرکەسێك کە خۆی تەرخان دەکات بۆ چاودێری کردنی کەمئەندام یان خاوەن پێداویستی تایبەت کە ناتوانێت بەدەم خواستی ئاسایی ژیانی خۆیەوە بچێت و پێویستی بەچاودێری هەمیشەیی هەیە.

ماددە (٢): مەرجە پێویستەکانی خۆتەرخانکەر:

یەکەم: توانایی تەواوی هەبێت و گونجاو بێت بۆ چاودێریکردن و هاوکاریکردنی کەمئەندام و لەڕووی جەستەیی و دەروونیەوە تەندروست بێت.

دووەم: پێویستە لە ئەندامانی پلەیەکی خێزانی کەمئەندام بێت ، ئەگەر نەبوو ئینجا لە دەرەوەی خێزانەکەی بێت بە پێی پلەی خزمایەتی و نزیکی لێیەوە.

سێیەم: شوێنی نیشتەجێبوونی لەهەمان شوێنی نیشتەجێبوونی کەمئەندام بێت بەپێی پسوولەی خۆراك یان کارتی زانیاری یان پشتگیری موختار.

چوارەم: لەکاتێکدا کە منداڵی کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت دایکی ژنی ماڵەوە بێت تەنها دایکەکە دەبێتە خۆتەرخانکەر بۆی ، جگە لە :

أ- ئەگەر دایکەکە دووچاری نەخۆشییەك بوو بێت کە ببێتە هۆکاری پەککەوتەیی یان نەخۆشییەکی دەروونی کە ڕێژەکەیان لە (٦٠٪) کەمتر نەبێت و یان نەخۆشی شێرپەنجە و کاریگەرییان هەبێت لەسەر توانای چاودێریکردنی کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت و بە ڕاپۆرتی لیژنە پزیشکییە هەمیشەییەکانی وەزارەتی تەندروستی پشت ڕاست بکرێتەوە.

ب- بوونی زیاتر لە دوو کەمئەندام لە خێزانەکەیدا .

پێنجەم: نابێت کەسێك لەیەك کاتدا خۆی بۆ چاودێریکردنی زیاتر لە دوو کەمئەندام لەخێزانێکدا تەرخان بکات (دەبێت دووکەمئەندامەکە لەیەك ماڵدا بن) .

مادده (٣):

پێویستە خۆتەرخانکەر بەڵێن بدات کە خۆی بۆ چاودێریکردنی کەمئەندام تەرخان دەکات و هیچ کارێکی تر نەکات و لە هیچ ڕێکخراو و کۆمەڵەیەکیش دەوام نەکات و ئەگەر پێچەوانەکەی دەرکەوت سزادەدرێت بەپێی هاتوو لە ماددەی یازدەیەمی ئەم ڕێنماییە.

مادده (٤):

مەرجەکانی (کەمئەندام وخاوەن پێداویستی تایبەت) کە هۆکارن بۆ ئەوەی خۆتەرخانکەری بۆ دابین بکرێت :

یەکەم: جۆر و ڕێژەی کەمئەندامیەکەی بە ڕاپۆرتێك لەلایەن لیژنەی پزیشکییەوە دیاری بکرێت بەم شێوەی خوارەوە :

أ- کەمئەندامی (نابینا- ئیفلیجی مێشك-جەستەیی بزوێنی) و دەردە فیل و شیزۆفرینا : پێویستە ڕێژەکەی (١٠٠٪) بێت.

ب- بۆ (ئۆتیزم -مەنگۆل- بیرکۆڵ) ڕێژەکەیان لە (٨٠٪) کەمتر نەبێت.

ج- شەکرەی جۆری یەکەم (تایپی یەکەم) بۆ منداڵی خوار (١٥) ساڵ.

دووەم: سەبارەت بەو کەمئەندامانەی نابینان بەڕێژەی(١٠٠٪) و لەکەرتی گشتی یان تایبەت دەوام دەکەن، مۆڵەتی خۆتەرخانکەر نایانگرێتەوە.

سێیەم: سەبارەت بەکەسانی پەککەوتەی بەساڵاچوو کە تەمەنیان لەسەروو (٥٥ ساڵ) بۆ ئافرەتان و (٦٠ ساڵ) بۆ پیاوان بۆ ئەوەی خۆتەرخانکەریان بۆ دابین بکرێت ، پێویستە :

أ- پەککەوتەییەکەیان بەڕیژەی (١٠٠٪) بێت و هۆکاری پەککەوتەییەکەیان بە هۆی چوونە ناو تەمەنەوە نەبێت ، بەڵکو لە دەرەئەنجامی ڕووداوێك یان بەرکەوتنێکی ڕاستەوخۆ پەکەوتەییەکە دروست بوو بێت و لەلایەن لیژنەی پزیشکییەوە جۆر و ڕێژەکەی دیاری دەکرێت.

ب- ئەو کەسە پێش تەمەنی (٥٥ ساڵ بۆ ئافرەتان و ٦٠ ساڵ بۆ پیاوان) کەمئەندام بوو بێت بەپێی ڕاپۆرتی پزیشکی یان بەڵگەنامەی باوەڕپێکراو .

مادده (٥):

بۆ دابینکردنی خۆتەرخانکەر مەرج نیە کەمئەندام یان خاوەن پێداویستی تایبەت سوودمەندی کۆمەکی کەمئەندامی بێت.

مادده (٦):

ئەو باوك و دایکانەی کە دوو حاڵەتی کەمئەندامی ئۆتیزمیان هەیە لە خێزانەکەیاندا مۆڵەتی خۆتەرخانکەر دەدرێت بە هەردووکیان.

مادده (٧):

ئەوانەی لە دەرەوەی وولاتن مۆڵەتی خۆتەرخانکەر نایانگرێتەوە جگە لەو کەسانەی کە بۆ چارەسەری پزیشکی دەبردرێنە دەرەوەی وولات بەپێی ئەم مەرجانەی خوارەوە:

یەکەم: پێویستە ڕاپۆرتی پزیشکی پێشکەش بکات کە لە لایەن لیژنەی پزیشکییەوە پشتڕاست کرابێتەوە و لە ڕاپۆرتەکەدا دیاریکرا بێت کە پێویستی بە چارەسەری پزیشکی هەیە لە دەرەوەی وڵات و ماوەی چارەسەر کردنەکەشی دیاری کرابێت ((نابێت لە ٦ مانگ زیاتر بێت)).

دووەم: پێویستە خۆتەرخانکەر بەڵێننامە پڕبکاتەوە کە دەگەڕێتەوە هەرێمی کوردستان و لە بەڵێننامەکەدا ئاماژە بە ڕێکەوتی چوون و گەڕانەوەی بکرێت.

سێیەم: پێویستە خۆتەرخانکەر پێش گەشتکردنی بۆ دەرەوەی وڵات تەواوی ڕێکارەکانی پێدانی مۆڵەتی خۆتەرخانکەری تەواو کردبێت و مۆڵەتی پێدرا بێت.

مادده (٨): کەمئەندام مێینە (انثی) لەلایەن خۆتەرخانکەری مێینەوە چاودێری دەکرێت جگە لەم حاڵەتانەدا:

یەکەم: کەسی نزیکی مێینەی نەبێت.

دووەم: کەسی نزیکی مێینەکە (دایك یان خوشکی کەمئەندام) بەهۆکاری پەککەوتەیی یان نەخۆشی توانای چاودێریکردنی کەمئەندامەکەی نەبێت و لەلایەن لیژنەی پزیشکییەوە پشتڕاست بکرێتەوە (لە حاڵەتەکانی: پەککەوتەیی جەستەیی و نەخۆشی دەروونی بەڕێژەی (٦٠٪) و یان نەخۆشی شێرپەنجە) لەم حاڵەتانەدا نزیکترین کەس لەکەمئەندامەکە لە ناوەوەی خێزانەکەی خۆی (باوك یان برا) ئەتوانێت مۆڵەت وەربگرێت.

مادده (٩): مۆڵەتی خۆتەرخانکەر :

١- ماوەکەی **(١)** یەك ساڵە و ساڵانە نوێ دەکرێتەوە.

٢- نابێت ماوەی نێوان پێشکەشکردنی داواکاری بۆ مۆڵەتی خۆتەرخانکەر و ڕاپۆرتی پزیشکی پێشکەشکراو لە شەش **(٦)** مانگ زیاتر بێت.

مادده (١٠): لیژنەکانی تایبەتمەند بە مۆڵەتی خۆتەرخانکەر لە وەزارەت:

یەکەم: لیژنەی باڵای دیوان: بەفەرمانی وەزیر پێکدەهێنرێت و لە یاسایی و توێژەری کۆمەڵایەتی ودەروونی پێك دێت بەمەبەستی پێدانی مۆڵەتی خۆتەرخانکەر و بەدواداچوون بۆ لیژنەکانی تری مۆڵەتی خۆتەرخانکەر.

دووەم: لیژنەی بەڕێوەبەرایەتیە گشتیەکانی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی و بەڕێوەبەرایەتیەکانی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی لە ئیدارە سەربەخۆکان بە فەرمانی بەڕێوەبەری گشتی لە بەڕێوەبەرایەتییە گشتیەکانی چاودێری و گەشەپیدانی کۆمەڵایەتی، بە سەرۆکایەتی بەڕێوەبەری گشتی و ئەندامیەتی فەرمانبەرێکی یاسایی و توێژەرێکی کۆمەڵایەتی و یان دەروونی یان بەفەرمانی بەڕێوەبەری بەڕێوەبەرایەتی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی لە ئیدارەسەربەخۆکان، بە سەرۆکایەتی بەڕێوەبەر و ئەندامیەتی فەرمانبەرێکی یاسایی و توێژەرێکی کۆمەڵایەتی و یان دەروونی پێك دەهێنرێت بە مەبەستی :

أ- دیراسەکردنی داواکارییەکان و دیاریکردنی پێویستبوونی (کەمئەندام و خاوەن پێداویستی تایبەت) بەخۆتەرخانکەر و دەستنیشان کردنی کەسی خۆتەرخانکەر و بەرزکردنەوەیان بۆ لیژنەی باڵای وەزارەت .

ب- بەدواداچوون بۆ ئەو مۆڵەتانەی کە دراون بۆ خۆتەرخانکەر لە ناوەندی پارێزگا و ئیدارەسەربەخۆکان و ئامادەکردنی ڕاپۆرتی تایبەت.

ج- بەرزکردنەوەی ڕاپۆرتی بەدواداچوون بۆ لیژنەی باڵای وەزارەت.

سێیەم : لیژنە لاوەکیەکان: لەو بەڕێوەبەرایەتیانەی کە دوورن لەسەنتەری پارێزگا و ئیدارەسەربەخۆکان **،** **و** بەپێی پێویستی بەفەرمانی بەڕێوەبەری گشتی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی و بەڕێوەبەری بەڕێوەبەرایەتی چاودێری و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی ئیدارەسەربەخۆکان پێکدەهێندرێت ، بەمەبەستی :

أ- بەرزکردنەوەی داواکاری مۆڵەتی خۆتەرخانکەر بۆ لیژنەکانی بەڕێوەبەرایەتییە گشتیەکان وبەرێوەبەرایەتی ئیدارەسەربەخۆکان .

ب- بەدواداچوون بۆ کەیسەکانی خۆتەرخانکەر لە سنووری کاری خۆیان و بەرزکردنەوەی ڕاپۆرتی تایبەت بۆ بەرێوەبەرایەتیە گشتیەکان و بەڕێوەبەرایەتی چاودێری گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی ئیدارەسەربەخۆکان بەشێوەی وەرزی یان لەکاتی پێویست و بەرپرسیار دەبێت لەو زانیاری وهەڵسەنگاندنانەی پێشکەشی دەکات.

مادده (١١): حوکمە سزاییەکان:

هەرکەسێك خۆی تەرخان کردبێت بۆ چاودێری کردنی کەمئەندام یان خاوەن پێداویستی تایبەت و کەمتەرخەمی بکات لە بەجێگەیاندنی ئەرکەکەیدا یان ئەگەر دەرکەوت کە کارێکیتر دەکات سزا دەدرێت بەپێبژاردن کە لە (٥٠٠٠٠٠) پێنج سەد هەزار دینارکەمتر نەبێت و لە (١٠٠٠٠٠٠) یەك ملیۆن دینار زیاتر نەبێت ، سەرباری هەڵوەشانەوەی مۆڵەتەکەی هەموو ئەو مووچانەی وەریگرتوون لەماوەی مۆڵەتەکەیدا لێی وەردەگیرێتەوە.

مادده (١٢):

لە ڕۆژی دەرچوونی ئەم ڕێنماییە کار بە هیچ ڕێنماییەکی تری تایبەت بە مۆڵەتی خۆتەرخانکەر ناکرێت.

مادده (١٣):

ئەم ڕێنماییە لە رێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت .

کوێستان محمد عبدالله
وەزیری کاروکاروباری کۆمەڵایەتی